

ВОЈНО ДЕЛО

ОПШТЕВОЈНИ ТЕОРИСКИ ЧАСОПИС

БРОЈ 5

МАЈ 1955

ГОДИНА VII

Генерал-потпуковник **МИХАИЛО АПОСТОЛСКИ**

ИСКУСТВА СА КОМАНДАНТСКИХ ПУТОВАЊА

Познато је да је тактичка обука наших виших старешина и штабова била веома разноврсна. Она се одвијала кроз разне форме, као што су: групна занимања, штабне вежбе са разним врстама „тренажа“, командно-штабне ратне игре (једностране и двостране, једностепене и вишестепене), командантска путовања, вежбе са трупом итд. Природно, сва ова практична вежбања била су повезана са циклусом одговарајућих теоретских предавања, семинарима и т. сл.

Овде желим да изнесем нека лична искуства из тактичке обуке виших старешина. При том немам намеру да говорим о свима тим врстама занимања, већ ћу се само задржати на неким искуствима са командантских путовања, повезујући их са решавањем тактичких задатака код групних занимања, која треба да претходе командантским путовањима.

У целом овом раду може се уочити извесна постепеност, тј. прелаз од простијег и лакшег ка сложенијем раду, сходно теориској уздигнутости слушалаца.¹⁾ Тако су у почетку групна занимања са официрима извођена комбиновано у учионици и на земљишту (ради командантског извиђања, па евентуално и ради организације садејства), при чему је тактички задатак решаван под непосредним руководством наставника. Слична групна занимања провођена су и искључиво на земљишту, при чему је на појединим оперативним правцима решавано по неколико задатака један за другим. Користи у погледу обуке кадра код оба начина биле су скоро једнаке. Истина, код другог начина се више радило на земљишту, али су зато ове вежбе биле скупље, јер су слушаоци цело време (па и у току процене

¹⁾ Ради лакшег излагања, официре који су били у улози решавалаца задатка називаћу *слушаоци* — независно од тога да ли су то били слушаоци школа или официри штабова и јединица, а руководиоце вежби називаћу *наставници* — без обзира да ли су руководили вежбама наставници школа или команданти и официри штабова.

ситуације, разраде докумената, итд.) проводили на терену, што је, природно, наметало веће материјалне издатке.

Група занимања, као форма обуке старешина у решавању тактичких задатака у штабовима и школама, могу бити веома корисна, јер омогућавају да се кроз живу реч слушалаца провери њихово теориско знање и практична примена тога знања на конкретном тактичком задатку. Паралелно са овим, она омогућавају и обучавање слушалаца у штапском раду, и то не само у погледу правилне израде штапских докумената, већ и у томе да се кроз њих у потпуности спроводи донета одлука, што је од прворазредног значаја, а за шта је, поред осталог, потребно солидно познавање задатка јединице, потпуно разумевање одлуке и сигуран и чист војнички речник.²⁾

Постигнути успеси у обуци кроз форму групних занимања омогућили су да се постепено пређе и на сложенију обуку старешина и штабова, тј. на командантска путовања, разне командно-штабне ратне игре и веће здружене вежбе са трупима.

Ако се код групних занимања постави за циљ обнављање, утврђивање и проверавање теориског знања слушалаца и његова реална примена у одређеном тактичком задатку, као и обучавање слушалаца у обради штапских докумената, а при томе се захтева да све ове радње буду пропраћене солидном дискусијом и свестраном анализом, онда је корисније такве врсте занимања проводити по задацима који се одигравају у непосредној околини гарнизона — да би се могло изаћи на терен ради командантског извиђања, утврђивања садејства и спровођења динамике борбе. Но, код ових занимања, с обзиром на тему која се обрађује, не мора задатак увек да буде везан са изласком на терен. То ће бити случај ако околно земљиште не одговара теми која се прорађује (на пример, ако се задатак решава на високопланинском земљишту, ако треба вршити форсирање великих река, и сл.).

Међутим, студију појединих оперативних праваца треба вршити, не обичним обиласком земљишта, већ кроз решавање конкретних тактичких и оперативних задатака. Ово је најбоље проводити преко командантских путовања којима би претходила, како је већ речено, група занимања. Ова поставка неминовно налаже уско повезивање тематике групних занимања са тематиком командантских путовања. Тако, на пример, ако ће се командантско путовање изводити на неком оперативном правцу на планинском земљишту, онда треба да му претходе група занимања из тема о борби у планини (са изласком или без изласка на земљиште). Оваква група занимања била би једна врста припреме слушалаца за командантско путовање, ради постизања већих успеха на самом путовању.

*

Прва командантска путовања која сам извео са официрима свога штаба била су организована тако што је после командно-штабне

²⁾ Своја искуства у овом погледу изнео сам у чланку „Решавање тактичких задатака (метод код групних занимања)“ — Војно дело, бр. 1/55.

ратне игре у обиму армије, проведене по карти, узето неколико детаља из динамике боја, па је ово на терену проигравано. Тако је, на пример, на једном делу фронта армије обрађено ангажовање резерви једне дивизије; потом на другом делу фронта армије повлачење једне дивизије са првог на други појас одбране и успостављање армиског фронта; затим, организација увођења у борбу једне дивизије као дела снага армије које врше противнапад и т. сл. За ове детаље динамике састављени су посебни кратки задаци. Слушаоци су превозним средствима кренули на терен и када су стигли на одређену тачку, на којој се одиграва детаљ динамике боја, подељени су им задаци. Сав се рад обављао на једној тачки. Слушаоцима је дато извесно време за упознавање са ситуацијом и земљиштем, као и за оформљење своје (усмене) одлуке. Ово време је било веома кратко — никад није прелазило више од једног сата. После тога се приступило разматрању решења на тај начин што су појединци излагали усмено своја решења, по којима се обично развијала кратка дискусија. И тако, после завршеног рада на једној тачки, ишло се на другу тачку и отпочињао рад по следећем задатку.

При оваквом раду одмах је падало у очи да је веома корисно што су задаци за командантско путовање узети из процеса динамике боја једне веће јединице — из задатка по коме је раније обрађен низ радњи (припрема боја, динамика, и т. сл.). Ово је омогућавало не само брзо улажење слушалаца у дату нову ситуацију, већ и проверу њихове способности у брзом одлучивању у улози команданта. Али, паралелно са овим, уочен је и низ недостатака. Тако, у првом реду, дато време је било недовољно за упознавање са ситуацијом, а још мање за упознавање са земљиштем, услед чега је било доста површних и нереалних решења. Поред тога, није се код свих слушалаца могло у потпуности проверити теориско знање и способност његове примене на одређену тактичку радњу у конкретной ситуацији, јер су слушаоци своја решења усмено излагали, тако да су појединци своја излагања понекад подешавали према току дискусије.

Уочавајући недостатке оваквог метода провођења командантских путовања, а уједно користећи на њима стечена искуства, наредна командантска путовања провођена су по новом методу. Наиме, наставници су саставили задатак за једну већу јединицу (на пример, корпус или армију у одбрани или нападу и сл.) и донели решење задатка које су са слушаоцима обрадили (уз нужну дискусију) пре поласка на командантско путовање; или је, пак, узет задатак у оквиру неке веће јединице (на пример, армије), који је у виду командно-штабне или штабне игре проигран са слушаоцима, те су слушаоци у једном или другом случају познавали општу ситуацију те веће јединице, што им је омогућавало лакше улажење у ситуацију задатка који ће се решавати на командантском путовању. Потом су наставници из једне или више могућих варијанти динамике боја (које су за себе концептирали или уцртали на карти) узели неколико интересантних момената за рад на терену, што је све зависило од

циља командантског путовања, тј. који се оперативни правац железне пруге протудирати или чему је требало слушаоце посебно научити за време командантског путовања.

Када су ти интересантни моменти у динамици боја уочени и одређени, наставници су према њима састављали задатке за слушаоце за престојеће командантско путовање. С обзиром да се општа ситуација, из које су ови задаци произлазили, обрађивала са слушаоцима пре поласка на командантско путовање, било је могућно да задаци буду релативно кратки, јер су се везивали за већ познату општу ситуацију. Овако састављени задаци чувани су у тајности и давани слушаоцима тек када су изашли на терен, обезбеђујући им „реално време“ за решење задатка. Међутим, дато време од 8 радних часова (обично од 7 — 15 часова) за студију, извиђање и решење задатка показало се недовољним. Од слушалаца је тражено да се самостално упознају са земљиштем и ситуацијом, да процене ситуацију (и припреме се за њено усмено излагање — као за одбрану свога решења) и да своју одлуку писмено оформе у виду текста или у виду графичке шеме. Ова решења је руководство прегледало и стављало примедбе. Потом су на заједничкој анализи изнети најважнији моменти из ситуације, разматране су могуће варијанте решења и њихове добре и слабе стране и на крају указано како су примењени најважнији тактичко-оперативни принципи у одређеном задатку.

Овим методом постављени циљ углавном је био постигнут, природно, са извесним недостацима. За сваког слушаоца могло се тачно уочити у којој је мери овладао теоријом и како је примењује у одређеним ситуацијама, у којој је мери способан за самосталан рад, какав му је војнички речник и начин изражавања, како познаје обраду основних штапских докумената, и т. сл.

Искуства са овако организованих и изведених командантских путовања из 1951 године, била су за све учеснике драгоценца, па и за мене, јер сам на бази тих искустава проводио командантска путовања у наредним годинама, усавршавајући само метод рада. Због тога ћу, у току даљег излагања, изнети своја искуства из командантских путовања 1951 године, углавном, онако како сам их онда забележио.

Тема задатка³⁾ треба да буде таква да омогући да се учесник стави у што самосталнију улогу да би на тај начин у потпуности могао испољити и своје војно-стручно знање и своје организаторске и командантске особине. Затим, поставка задатка треба да буде таква да примора учесника да изврши детаљну студију, тј. што шире рекогносцирање земљишта.

У овом смислу погодни су задаци као:

— заштита бока или затварање каквог самосталног или одвојеног правца одређеном јединицом, где учесник, у улози старешине

³⁾ Излагања под насловима: тема задатка, разрада задатка, израда докумената, динамика и анализа задатка, углавном су узета из дневника командантског путовања 1951 г., са безначајном, углавном, стилском коректуром.

те јединице, после схватања задатка, треба да одреди прво тактичку радњу, а потом начин њеног извршења;

— у улози официра штаба (начелника оперативног одељења) проучити извесне положаје и предложити потребне снаге за организацију њихове одбране; или извршити рекогносцирање реке и одређивање места главног и помоћног прелаза, са прорачуном инжењерских средстава на појединим местима;

— у улози официра штаба извршити рекогносцирање извесног правца у смислу његове подобности (за које родове и у које доба је проходан);

— маневарском одбраном — одређујући у задатку само фронт, дубину и време трајања — обезбедити избијање главних снага на одређену линију, где тражити да слушаалац сам изабере одбранбене линије и изврши распоред снага;

— употреба другог ешелона дивизије или корпуса у ситуацији која диктира више могућности за његову употребу, као на пример: извршење противнапада (дању или ноћу), организацију одбране на резервном положају, међуположају, или чак на другом појасу одбране и сл., или увођење у борбу другог ешелона или покретне групе на једном или другом правцу у нападу, и сл.

Једном речју, задатак треба да буде такав да стави слушаоце — учеснике — у што тежу ситуацију око доношења одлуке, и да омогући да се код њих развија самоиницијатива и одлучност.

Разрада задатка. Пошто је општи задатак који претходи командантском путовању обрађен или проигран и слушаоци упознати са решењем више јединице, најбоље је да се разрада извесних задатака за путовање изврши у два дела. Први део задатка треба да уведе слушаоце у ситуацију ниже јединице (јер је општа ситуација — преко задатака више јединице — позната) и да буде тако састављен да се може дати учесницима и раније ради студирања по карти, да се не би за ову студију губило време у току путовања. Други део задатка треба да садржи допуну ситуације и кратку заповест или директиву која се даје за време путовања, у време које је према тактичкој радњи најпогодније.

Када се задаци у целини дају за време самог путовања, губи се много времена на неопходну студију задатка по карти, што иде на штету извиђања земљишта, које је код командантских путовања од највећег значаја.

Сама техничка разрада задатка треба да буде тако извршена да се слушаоци са што мање текста уводе у ситуацију. Зато је потребно да се општа и посебна ситуација изнесу што краће, да се на скици дају подаци о непријатељу, распоред наших снага и слично, а у виду кратке напомене оно што се не може учртати на тој скици.

Израда докумената. На командантском путовању израду докумената треба свести на минимум. Радити треба само она документа која обично командант лично издаје потчињенима, тј. заповест или шему одлуке. При томе треба узети такав документ, који би слу-

шалац могао да разради по завршеном извиђању земљишта у року од највише 2—3 сата. Задатак треба тако поставити да слушалац и по првом и по другом делу задатка обавезно изради по један докуменат. Из документа по првом делу задатка (план командантског извиђања или одлука по карти — само у неким случајевима, и сл.) може се видети у којој је мери слушалац простудирао задатак по карти пре поласка на командантско путовање. По другом делу задатка треба тражити заповест или одлуку учесника (која може бити изнета на шеми или текстуелно), а по потреби и кратко образложење одлуке.

Анализу задатка (критику) начелно треба изводити на земљишту — на једној тачки одакле се види највећи део земљишта обухваћеног задатком. Анализу не треба развијати као при методској обради задатка код групног занимања (најпре процена ситуације по свим елементима, па одлука, па документација и т. сл.), већ из задатка одабрати неколико најважнијих — чворних питања, која — када се проанализирају и даде одговор на њих — дају решење задатка. Зато она не треба да трају дуже од 2—3 часа.

Напомињем да у току рада ни у ком случају не треба тражити да се „погађају“ решења руководства, јер се тиме слушаоци, поред осталог, и неправилно васпитавају. Кроз анализу задатка треба редовно ићи за тим да се развијају самоиницијатива и чврст карактер, а ово се може постићи само ако се ничије решење не потцењује и ако се свако поједино решење на погодан начин проанализира. Није увек најважније само решење задатка, већ је често важније како је учесник схватио задатак, какву је анализу свог решења дао и, на крају, како је обезбедио извршење донетог решења. А команданти чврстог карактера и при „слабијим“ решењима могу имати успеха.⁴⁾

При анализи задатка руководство треба да изнесе које је решење по његовом мишљењу најцелисходније, да то документује потребним прорачунима и да се осврне и на друга решења — али без потцењивања ма којег од њих.

Као што се из изнетих искустава види, код овог метода, када се задаци у целини дају за време самог путовања, и поред тога што су слушаоци познавали општу ситуацију, ипак су прилично времена губили за упознавање са задатком, уношење ситуације на карту и студију задатка по карти, што је ишло на штету рада на терену. Уочавајући овај недостатак, у наредним командантским путовањима овај је метод усавршен на тај начин што се тражило да слушаоци сав рад на упознавању са општом ситуацијом и њеним учртавањем на карту изврше још док су у гарнизону, тако да по изласку на терен изврше само учртавање ситуације по другом — извршном делу задатка и да највећи део времена употребе на упознавању земљишта

⁴⁾ О доношењу решења говорио сам подробно у чланку „Решавање тактичких задатака (метод код групних занимања)“, Војно дело, бр. 1/55.

и самостално доношење одлуке. Да би се ово постигло, задаци су обично састављани у два дела, онако како је то у искуствима и забележено. Тако, *први део* задатка уручен је учесницима знатно пре одласка на командантско путовање,⁵⁾ тако да су имали довољно времена за припреме и студију. Овај део задатка садржавао је опште податке о ситуацији, тј. пружао слику стања обеју противничких страна пре него што се примило наређење за даља дејства. По пријему овог дела задатка учесници су могли, не само да благовремено нанесу ситуацију на карту и да се детаљно са њом упознају већ и да упознају земљиште по карти и донесу извесна решења по неким питањима која намерно нису задатком прецизирана. Таква су питања, на пример: решење о распореду неких јединица на маршу, утврђивање распореда извесне јединице која је већ у додиру са непријатељем, издавање извесних претходних наређења, итд. При томе је ситуација била тако постављена да је давала команданту могућност рада у више варијанти у погледу употребе јединица. *Други — извршни део* задатка, уствари садржавао је наређење за предузимање дејства, на основу ситуације која је дата по првом делу задатка, уз извесну допуну ситуације. Овај део задатка уручен је учесницима на терену, непосредно пре почетка рада, тако да су они, познавајући ситуацију, могли такорећи одмах, отићи на терен и све расположиво време користити за рад на терену. Ово је, несумњиво, позитивно утицало на квалитет решења која су доносили учесници.

Примера ради изнећу неколико оваквих задатака, и то онако како су били састављени при њиховом провођењу.

а) Бригада у борби у сусрету

Тактички задатак (I део) за учеснике на командантском путовању... у времену ... Карта 50.000, Кладањ, лист 3 и 4.

Ситуација у 07.45 27.5. ... год.

Непријатељ јачине око једног ојачаног пука разбио је посаду Кладња у јачини једне чете КНОЈ-а и овладао Кладњом 26.5. ... год. у подне.

13 ббр добила је задатак да се из рејона Сарајево пребаци у рејон Олово и на погодној линији затвори правац према Сарајеву. Сада се налази на маршу правцем: Глог — Вучија Лука — Ракова Нога — Олово.

1/13 ббр са једном брдском батеријом, упућен-као предњи одред, запосео је леву обалу р. Криваје. Распоред према шеми, прилог бр. 1 (не прилаже се).

27.5. ... у 07.45 командант 13 ббр сазнао је из извештаја команданта предњег одреда да је непријатељ у 07.00 предњим деловима избио на р. Кривају, а челима главнина на линију: с. Бјелиш — с. Поњерка. У 07.30 са претходницама прешао је у напад, али је одбијен.

13 ббр је у току извршења марша. Чела колоне у 7.45 избила су на линију: с. Бјелосавић — с. Четојевићи и с. Судићи.

Задатак: 1 — нанети ситуацију на карту; 2 — оформити писмено наређење команданту предњег одреда за даљи рад; 3 — на шеми размере 1 : 50.000 изнети распоред јединица 13 ббр по колонама на маршу према замисли учесника.

⁵⁾ У 1952 години месец дана раније.

Тактички задатак (II — извршни део) за учеснике на командантском путовању ... у времену ... Карта: 50.000, Кладањ, лист 3 и 4.

Ситуација у 11.00 27.5. ... год.

27.5. ... у 10.30 чела колона 13 ббр су на линији: с. Д. Крушево — к. 818 — к. 844. У 11.00 командант 13 ббр примио је од команданта предњег одреда радиограм следеће садржине:

„Непријатељ, подржан јаком арт. ватром са косе сев. од с. Оловске Луке, прешао је у 10.00 у напад на фронту: к. 751 — с. Оловска Госпа и до 11.00 заузео с. Придворицу. Воде се огорчене борбе за к. 751, безимени љувик 500 м ј-з од с. Придворице, Градац (к. 706). Једва одолевамо нападима непријатеља.“

Задатак: — у улози команданта 13 ббр проценити ситуацију и донети одлуку. Шему одлуке предати руководству до 15.00. У 15.00 бити на радној тачки к. 706 спреман за анализу донетих решења.

б) Извлачење дивизије из борбе

Тактички задатак (I део) за учеснике на командантском путовању ... у времену ... Карта 50.000, Тузла, лист 2 и 4 и Бјелина, лист 1 и 3.

Ситуација у 09.00 29.5. ... год.

40 сд, пошто није успела да уништи непријатељске снаге које су форсирале р. Саву код Брчког, прешла је у одбрану 28.5. ... јужно од Брчког на линији: Мркоњевача (9 км ј-и од Брчког) — Кобелић Њиве — тт. 131 — к. 132 (с. Крпичи) — с. Поточари — Врановача (тт. 123) — Барњаци (к. 113) — с. Г. Брка.

29.5. ..., после јаке арт. и авијациске припреме, непријатељ је у 05.00 отпочео јуриш и убацујући свеже пешадиске и тенковске снаге успео је да до 09.00 избије на линију: с. Симићи — к. 141 — с. Станови — Хан Трешњица — с. Раван — к. 147 — Њверица — Гај — Стране — с. Г. Брка на којој је, ангажовањем пуковске и дивизионе резерве 40 сд, привремено задржан.

Задатак: 1 — нанети ситуацију на карту и проучити земљиште; 2 — у улози команданта 40 сд писмено оформити (у кратким цртама) предлог вишој команди за даљи рад 40 сд у датој ситуацији.

У напомени дати су још извесни подаци о ситуацији.

Тактички задатак (II — извршни део) за учеснике на командантском путовању ... у времену ... Карта: 50.000, Тузла, лист 2 и 4 и Бјелина, лист 1 и 3.

Ситуација у 09.00 29.5. ... год.

Командант 40 сд у 09 примио је следеће наређење: „Постепено предузмите извлачење дивизије из са садашњих положаја и на погодном положају затворите правац Брчко — Тузла.“

Зона дејства 40 сд десно: с. Слијепчевићи — с. Мртвица — с. Корај — Удригово (тт. 562) све закључно за 40 сд; лево: с. Буквик — с. Муслим, Маоча — изворни део Маоче реке, све закљ. за 40 сд.“

Задатак: — у улози команданта 40 сд проценити ситуацију и донети одлуку. Шему одлуке предати руководству до 13.00. У 13.00 бити на радној тачки коса северно од с. Челића спреман за анализу решења.

в) Борба ПД са ваздушним десантом

Тактички задатак (I део) за учеснике на командантском путовању ... у времену ... Карта: 100.000, Винковци, Вуковар, Тузла, Бјелина.

Ситуација у 19.00 30.5. ... год.

Непријатељ је савладао отпор наших јединица на линији: Вуковар — Винковци и широким фронтом наступа ка Брчком.

Наше јединице воде борбу у отступању.

30.5. ... пред мрак непријатељ је избио на линију: р. Спачва — Спачва (раскрсница жел. пруга) — с. Бошњаци — Жупања, где је застао ради привлачења заосталих делова.

30 сд прикупљен у ширем рејону Тузла 30.5. ... у 19.00 добила је задатак да што пре избије у Брчко. Наређење за даљи рад примиће у току покрета.

Задатак: 1 — нанети ситуацију на карту и проучити земљиште по карти. 2 — на шеми приказати по сопственој замисли распоред јединица 30 сд на маршу, када чела колона избијају на линију: с. Кореташи — с. Прав. Дубравице — с. Шаторовићи — с. Г. Рахић.

Тактички задатак (II — извршни део) за учеснике на командантском путовању ... у времену ... Карта: 100.000, Винковци, Вуковар, Тузла, Бјелина.

Ситуација у 10.00 31.5. ... год.

30 сд маршује у три колоне. Чела главнина колона 31.5. ... у 08.00 избила су у Хан Миладије, с. Кат. Дубравице и Д. Рахић, где су застала ради одмора.

До 10.00 командант 30 сд сазнао је о ситуацији следеће:

31.5. ... ујутро непријатељ је продужио напад на целом фронту. У 09.00 заузео је Жупању и с. Бошњаци и увео јаке тенковске снаге на правцу: Жупања — Посав. Подгајци — Брчко, које, услед благовремено извршеног запречавања, наилазе на јаке препреке и успорено наступају.

Истовремено после јаког бомбардовања Брчког непријатељ је отпочео са спуштањем падобранских јединица и једрилица на рејон: ј-з ивица Брчког, Кланац, сев. ивица с. Диздаруша.

5 понт. чета, која је вршила обезбеђење прелаза преко р. Саве код Брчког, порушила је мост и ступила је у борбу са падобранцима. У 9.50 одбачена је на јужну ивицу Брчко, одакле даје отпор. Борбе су у току.

Задатак: — у улози команданта 30 сд проценити ситуацију и донети одлуку.

г) Задатак за рад официра вишег штаба у ратним условима

Тактички задатак за учеснике на командантском путовању ... у времену ... Карта: 100.000, Винковци, Вуковар.

У улози оперативног официра штаба армије простудирати по карти земљишну зону: р. Вука, с. Габош, с. Јармина, Винковачко Ново Село, Винковци, с. Петровци и Сотин у погледу организације солидне одбране са циљем затварања правца према Шиду и Брчком, и предложити:

1 — зону главног појаса одбране са означавањем предњег краја;

2 — главни, међу-и резервни положај у зони главног појаса одбране;

3 — организацију ПТ одбране са тежиштем на комуникациском чвору Винковци и Вуковар;

4 — потребне снаге за поседање главног појаса одбране и потребна ПТ средства.

Задатак: на шеми размере 1:100.000 доставити решење овој команди по тачки 1, 2, 3 и 4 до 25. о.м.

Овако састављени тактички задаци (чији је први део уручиван слушаоцима раније, на 2—3 седмице пре почетка командантског путо-

вања) приморавали су решаваоце да се благовремено упознају са ситуацијом, и да је нанесу на карту. Као што се из изнетих задатака види, слушаоци су били дужни да израде и по неки штапски документ у вези са датом ситуацијом. А израда ма каквог документа по првом делу задатка била је сигурна гаранција да ће се слушалац упознати са ситуацијом. Руководство је прегледало радне карте и обрађена документа, па је, према врсти задатка, по потреби, вршило анализу тога рада. Анализа се морала тако развијати да се не открије решење по другом делу задатка.

Овај рад по првом делу задатка спадао је у припрему слушалаца за командантско путовање и као такав није се смео нипошто изоставити.

У припрему слушалаца често су укључивана и предавања из географије и историје, са циљем да се прошире знања слушалаца из те области, нарочито у погледу одређеног оперативног правца на коме ће се изводити командантско путовање.

После стицања на терен, слушаоцима је у одређеном оперативном времену (које се редовно поклапало са астрономским) уручиван други — извршни део задатка. По пријему задатка слушалац није више губио време на упознавање са ситуацијом (коју је већ познавао), већ је размишљао о начину извршења добивеног задатка тако да је могао брзо да изради план извиђања и да што пре оде на извиђање. Овде треба нагласити да су слушаоци по пријему извршног дела задатка самостално стварали план рекогносцирања и одмах одлазили на терен (сваки према свом плану), а тек по завршеном рекогносцирању прикупљали се на заједничкој радној тачки, где су прво предавали своја решења, а потом се прелазило на заједничку анализу задатка.

Истовремено са слушаоцима и руководство је вршило рекогносцирање земљишта, по плану и под руководством главног руководиоца. На последњој радној тачки разматрана су сва могућа решења која би дошла у обзир и процењена њихова вредност. Овде се појављује као проблем једино преглед задатака слушалаца, који треба извршити пре почетка анализе. Планом се мора и за ово створити потребно време, што све зависи од искуства руководства.

При решавању задатака од свих учесника тражило се опште војно решење као основно, а решења појединих родова војске служила су само као допуна општевојног решења. Код сваког задатка постојало је више могућих решења. Ниједно решење, које се могло образложити, руководством није одбацило као апсолутно негативно.

Анализа задатка је вршена по чворним питањима, која су доводила брзо до решења и само се о њима дискутовало.

Примера ради изнећу која су чворна питања била разматрана код три напред изнета задатка.⁶

По задатку под б) — *Извлачење дивизије из борбе* — за дискусију при анализи решења задатка била су изабрана ова питања:

⁶) Питања су узета из дневника командантског путовања из 1952 године.

— каква је ситуација на фронту дивизије?

— пошто је дивизија добила наређење да се повлачи, на коју линију треба да се повуче, а на којој линији ће се обезбедити затварање правца Брчко — Тузла и повезивање снага десно и лево?

— како ће се обезбедити повлачење дивизије на изабрану линију?

— када треба почети са повлачењем?

По задатку под в) — *Борба под са ваздушним десантом* — за анализу су била одређена ова питања:

— каква је ситуација пред фронтом дивизије?

— за које се време јединице десанта могу спустити, средити и предузети напад на Брчко и када непријатељска тенковска колона може да избије на р. Саву?

— за које време наша дивизија може да избије на р. Саву?

— који је важнији задатак, дивизије, уништење десанта или прихват снага које се повлаче?

По задатку под г) — *Рад официра штаба*, који има да изврши извиђање одређене просторије, за анализу су изабрана ова три питања:

— одређивање зоне главног појаса одбране са означавањем предњег краја главног, међу-и резервног положаја;

— одређивање потребних снага за поседање главног појаса;

— организација ПТ одбране и одређивање потребних ПТ средстава.

Приликом анализе решења појединих задатака тежило се да сви слушаоци или већина њих узму учешћа у дискусији. При томе се није ишло за тим да се брани решење руководства, него да се види који су аргументи узети у обзир код решења сваког појединог слушаоца.

Најзад, на крају анализе наставник је, износећи решење руководства, дао и његово образложење, а поред тога се укратко осврнуо и на решења слушалаца, истичући шта је и у којој мери добро, односно слабо, и зашто.

*

У овом чланку нисам имао намеру да разматрам и остале проблеме командантског путовања, као што су: план путовања, материјално обезбеђење, организација и метод рада штаба на припреми путовања, припрема руководства, итд., јер би то прелазило оквири једног чланка. Но, треба имати у виду да су ова питања веома важна и да од њиховог потпуног и правилног решења зависи и успех командантског путовања.

Овде бих хтео само да напоменем то да је при планирању и одређивању времена за извиђање, решење задатка и разраду докумената, неопходно да се води рачуна о карактеру земљишта и тран-

спортним средствима која слушаоцима стоје на расположењу за извршење извиђања, о ширини фронта који треба да извиђају, као и о просечно потребном времену за разраду докумената. Према томе, за неке задатке треба давати један дан, за друге дан и по, а за теже задатке и два дана за извршење извиђања. Овај моменат је, дакле, веома важан и од великог је утицаја како на квалитет рада, тако и на успех командантског путовања у целини.

Даље бих напоменуо да је код командантских путовања веома важан проблем одмора слушаоца и наставника, те се и њиме треба озбиљно позабавити. Командантска путовања су веома напорна, слушаоци и наставници су принуђени да на извиђању обиђу велике површине земљишта, негде аутомобилима, а негде пешке или на коњу — ради допуне онога што се није могло видети са места докле могу да приђу аутомобили. Затим, потребно је доста времена утрошити на доношење коначног решења и разраду докумената (што се обично врши ноћу). Поред тога, преглед задатака и њихова анализа много исцрпљују слушаоце и наставнике (на пример за преглед око 10 задатака потребно је искусном наставнику 3—4 часа). Све ово говори да су одмори у току командантског путовања не само потребни него и обавезни. Пракса је показала да је потребно да се после 3—4, а највише после 5 дана рада даде најмање један дан одмора. Затим, између појединих задатака потребно је давати мали одмор од неколико сати, или оставити слушаоцима једну целу ноћ за одмор, с тим да им следећи задатак не треба давати увече него наредног дана ујутру.

Овде бих хтео да напоменем да се при овом раду — иако су наставници принуђени да више времена проведу у ефективном раду (извиђање, преглед задатака, припрема и провођење анализе, решење организациских проблема, итд.) — слушаоци више заморе из чисто психолошких разлога (за све време рада слушаоци, поред осталог, интензивно размишљају какво ће бити решење, и тај их напор око тражења правилног решења највише замара).

На крају бих хтео да напоменем да је, ради стицања што бољег искуства са командантских путовања и што солиднијег прикупљања података о земљишту, веома важно да се води дневник командантског путовања, а кад год је могуће и стенографске белешке са анализа.

Изнети метод рада у решавању задатака на командантском путовању применљив је и у трупи и у школи, што сам у својој пракси проверио. Разлика је само у припреми и организацији командантског путовања, што је и разумљиво, с обзиром на различите услове рада у трупи и школи.